

IRODALMI ÉRTESEITŐ.

A magyar reformatio. Egyháztörténelmi olvasmányok. A középiskolák VIII. oszt. számára összeállította *Tankó Béla* ref. főgymn. vallástanár. 151 l. Debreczen, Hegedüs és Sándor czég kiadása. Ára 2 korona 40 fillér. Mióta a különböző egyházak szervezni kezdték a vallástanári állásokat, a vallástanítás kérdése lépésről-lépésre halad előre s a tankönyvek és a gyűjteményes olvasmányok száma is folyton gyarapodik. „A magyar reformatio“ is egyike ezeknek. A ref. konvent vallástanításra vonatkozó tervének megfelelőleg készült. Előnyére válik, hogy bevette a protestáns egyházakra vonatkozó törvényeket, „csász. kir.“ rendeleteket stb. Gazdag gyűjtemény áll előttünk s látszik, hogy az egyháztörténelem anyagának a hazai részében járatos. A reformatio elterjedését Erdély szempontjából nézi s a magyarországi fejleményeket másodrendűeknek tartja. A gyűjtemény értékét növelte volna egy kis mutatvány Werbőczy tripartitumából, hiszen ez a magyar nép pentateuchja. Közelebb jöve, a bibliafordításokkal nem törődik. Elmaradhatatlan az 1557-iki tordai országgyűlés is, hol a lelkiismereti szabadságot mondották ki, hiszen a legelső egész Európában. Ekkor János Zsigmondról is esett volna szó, mit bizonyára megérdemel úgy, mint a hogy derék utódainak egyike-másika. Az erdőszentgyörgyi (1618) és a deési egyezkedés (1638) végzéseiről sincs említés téve. De hová tette Dévai Biró Mátyást, ki az elsőik között kellene legyen? S lihetetlennek látszik, pedig való, hogy Meliusz Péterre ráborította a feledékenység fátyolát. Vagy nem talált terjedelmes munkáiból egyetlenegyét sem, mely a pedagógiai szempontok figyelembe tartásával közölhető lett volna? Ez a föltevés aligha helyes, hiszen akkor Gelei Katona István „Titkok titkának“ előbeszédét is kihagyta volna „a kegyes olvasóhoz“ való kimélettel. Azt hiszi, hogy azokon a goromba szavakon és furfangos észjáráson nem fog megbotránkozni az a felekezeti torzsalkodást még nem ismerő ifju? Az sincsen kizárva, hogy azért hallgatta agyon Meliuszt, hogy Dávid Ferenczről keveset beszélhessen föltűnés nélkül. Bár tett volna így s hozakodott volna elő kevéssel, de jóval. Nos itt rátérhetünk e könyvnek igazi értékelésére. Felekezeti érdeket szolgál félreismerhetlenül, a mikor az se baj, ha a tényeket megmásítják. Már a magyarországi evangélikusokkal mostohán bánik, az erdélyi lutheránusokat pedig figyelemre se méltatja. A Titkok titkából való idézet pedig egymagában igazolja, hogy miként szeretne az unitáriusokkal elbánni egy modern református vallástanár. A legpáristább szellemben irt irodalomtörténetben találunk annyi eredetit és elismerőt Dávid F. reformátiójáról, mint e gyűjte-

ményben. Nem tartotta Erdélynek azt a kimagasló alakját arra érdemesnek, hogy zengzetes magyar nyelvéből és eszméiből bár tíz sort bemutasson. Pázmány Péternek jut bőven, de hát ő nem volt a kálvinisták első püspöke. Fölveszi a vitairódmalmat s kihagyja a tisztességes fegyverrel egyedül küzdő vitaközöt és az ő Nagyváradi disputációját. Ismerteti az énekirodalmat s Heltai G.-nak egy énekét adja, mely árván képviseli a XVI-ik száz összes unitárius irodalmát. De hogy az unitáriusoknak mégse legyen panaszuk, megemlékezik azért külön is. Pokoly Józsefet idézi három lapon át, hogy jellemezze az unitárizmust és Dávid Ferenczet. Pokoly pedig a mi jót ad egyik kezével, a másikkal vissza veszi, miközben minden gonoszságot rákiált. Ennek a szerencsétlen felekezetieskedésnek tankönyvekben nincs helye. És ha egymásról az érdek miatt nem akarunk megemlékezni a tisztesség hangján, akkor ne emlékezzünk meg egyáltalán. Így sokkal illőbb eljárásunk.

Tankó olvasmány-gyűjteménye úttörő, a miért elismeréssel tartozunk, de a kimutatott fogyatkozások miatt kellőleg nem méltányolhatjuk.

(R. K.)

Perczelné Kozma Florától „Felolvasások és közlemények a modern vallásbölcsezet terén“ czimen egy kötet jelenik meg, melyre a „Patria“ irod. vállalat és nyomdai részvénytársaság könyvkiadóhivatala előfizetésre felhívást bocsátott ki. Az olvasóink előtt is nehány tartalmas értekezéséről jól ismert író nő könyvét ajánljuk figyelembe. Ára a kötetnek 4 korona, mi a „Patria“ könyvkiadóhivatalhoz küldendő (Budapest, Üllői-út 25. szám).

KÜLÖNFÉLÉK.

Dr. Bartók György, az erdélyi ref. egyh. kerület püspöke a múlt év végén rövid szenvedés után elhunyt. Az enyedi párt juttatta a Szász Domokos örökébe. Dr. Kovács Ödön már nincs az élők sorában. De ott hű fegyvertársa, Dr. Bartók. A theologia elhelyezése feletti harc Kolozsvár és Enyed közt már eldőlvé. Dr. Bartókot hívják el a munka folytatására. Nyolcz évi püspöksége alatt nagy munkásságot fejt ki. Biztosítja a Szász Domokos-alapította intézmények fentartását és egyházának közigazgatását javítja. Határozott elveket követő egyéniség. Szóval és tollal egyik harczosa annak, hogy a kolozsvári tudományegyetem theol. facultással egészítsék ki. Több jeles művet írt. Főbb művei: „Az erkölcsi élet legfőbb kérdései, tekintettel az újkori philosophiára és a szabadelvű protestans felfogásra“. (Tájékoztás az újabb theol. körében cz. kötetben); „A ref. egyházak presbyteriális szervezete;“ „Theologiai